

Deres referanse:
15/8372 -ISV

Vår referanse:
201803913

Sted, Dato
Bryn, 01.03.2019

FORSLAG TIL NY FORSKRIFT OM UTFØRELSE AV PERSONUNDERSØKELSE I STRAFFESAKER – HØRINGSSVAR FRA KRIPOS

Det vises til høringsbrev fra Justis- og beredskapsdepartementet av 21. desember 2018, vedlagt forslag til ny forskrift om utførelse av personundersøkelse i straffesaker. Kripos er høringsinstans, og departementets frist for høringssvar er 21. mars 2019. Videre vises det til Politidirektoratets e-post av 11. januar 2019 med vedlegg, hvoretter frist for oversendelse av høringssvar til direktoratet er satt til 22. februar 2019. Vi er etter avtale innvilget en ukes utsatt frist.

Innledning

Kripos ser positivt på at forskrift om utførelse av personundersøkelse i straffesaker fornyes og bringes i samsvar med øvrig lovgivning og samfunnsutviklingen.

Behovet for kvalifiserte personundersøkelser har, som påpekt av departementet og Riksadvokaten, økt de siste årene. Særlig har innføringen av de nye reaksjonsformene ungdomsstraff og ungdomsoppfølging medført en økning i antallet personundersøkelser, og det har vært behov for å tilpasse innholdet i disse til de nye reaksjonsformene. Erfaringsmessig tillegges personundersøkelsen stor vekt ved valg av reaksjonsform. For at de aktuelle reaksjonsformene skal fungere adekvat og ha tilsiktet effekt, er det etter Kripos' syn viktig at alle opplysninger som sammen danner grunnlag for påtalemyndighetens påstand om – og domstolenes valg av – reaksjonsform er av høy kvalitet. Viktige forutsetninger i så måte er at opplysningene som brukes er så fullstendige, nøyaktige, objektive og ferske som mulig. Dette gjelder både for personundersøkelsen og annen bevisførsel som er aktuell i forbindelse med valg av reaksjonsform. I tillegg fremstår det viktig å gi siktede/verger god forståelse av innholdet i både personundersøkelsen og de mulige reaksjonsformene, slik at en beslutning om å gi samtykke (eller ikke) til personundersøkelsen og til eventuell gjennomføring av ungdomsstraff er fundert på de beste forutsetninger.

For å ivareta likhetsprinsippet er det videre viktig at den praksis som følges ved utarbeidelsen av personundersøkelser er så ensartet og effektiv som mulig. Forskrift om utarbeidelse av personundersøkelse i straffesaker bør således danne gode rammer for dette arbeidet.

Kripos

Den nasjonale enhet for bekjempelse av organisert
og annen alvorlig kriminalitet
Post: Postboks 8163 Dep, 0034 OSLO

Tlf: 23 20 80 00

Faks: 23 20 88 80
E-post: kripas@politiet.no

Org. nr.: 974 760 827

Giro:
www.politi.no

Generelle merknader til forslaget

Kripes har ikke vesentlige innvendinger til forskriften slik den er foreslått utformet, men tillater oss å komme med noen generelle betraktninger, samt merknader til enkelte av de foreslåtte bestemmelsene.

Motivasjon og egnethet

Flere av vurderingsmomentene som gjør seg gjeldende hva angår gjennomføringsmåte for personundersøkelse av ungdom som var under 18 år på gjerningstidspunktet, har naturlige berøringspunkter til vilkårene for å anvende reaksjonsformen ungdomsstraff. Eksempelvis er en forutsetning for at ungdomsstraffen skal virke etter sin hensikt tilstrekkelig motivasjon hos lovbyteren. Dette gjenspeiles blant annet i vilkåret om samtykke i straffeloven § 52a bokstav c. Selv om lovens krav er oppfylt ved samtykke, sier dette lite om den reelle motivasjonen hos ungdommen. Et formål med personundersøkelsene bør således også være å ettergå nærmere hvorvidt motivasjonen hos ungdommen er reell, altså i korte trekk om reaksjonsformen er egnet. På samme måte som et samtykke sier lite om reell motivasjon, er ikke manglende samtykke ensbetydende med uegnethet til ungdomsstraff. Det finnes gjentatte eksempler på at ungdommer i forbindelse med personundersøkelsen ikke har samtykket i ungdomsstraff, for så å avgi samtykke i forbindelse med hovedforhandling, og da gjerne etter innstendige råd fra forsvarer. En nærmere gjennomgang av eventuelle årsaker til dette faller utenfor høringen, men praktisk erfaring indikerer at det tidvis kan være svært vanskelig for en ung person å samtykke til en straffereaksjon dersom man mener seg uskyldig i anklagen. Et samtykke i denne situasjonen oppleves lett som en innrømmelse av skyld. Selv om ungdomsstraff fremstår mest velegnet i saker hvor det foreligger uforbeholden tilståelse, er det utvilsomt adgang til å samtykke i reaksjonsformen for det tilfellet at man skulle bli dømt jf. blant annet HR-2016-01364-A. Problemstillingene over kan tjene som eksempler på viktigheten av kvaliteten på arbeidet med personundersøkelsen og god kommunikasjon mellom personundersøker og ungdommen/vergene.

Nevnte problemstillinger og nærmere retningslinjer for personundersøker bør etter Kripes' syn vies plass i forskrift eller instruks. En har merket seg at KDI har utarbeidet eget skjema til bruk ved personundersøkelse i målgruppen for ungdomsstraff, men en stiller likevel spørsmål ved om forskriften i det minste bør tilkjenne viktigheten av ovennevnte, for eksempel ved at kartlegging av motivasjon/egnethet ved personundersøkelse av mindreårige inntas i formålsbestemmelsen.

Vi er kjent med underveisrapporten fra Nordlandsforskning (Stemmer "kartet" med "terrenget") hvor de nevnte problemstillinger er omhandlet. Vi antar videre at temaet vil berøres mer inngående i den endelige evalueringsrapporten om ungdomsstraff og ungdomsoppfølging som skal ferdigstilles innværende år, og at rapporten kan bidra med observasjoner som også vil være av betydning for gjennomføring av personundersøkelser i fremtiden. Det kan således være nyttig å avvete evalueringsrapporten før forskriften trer i kraft. Det vises også i denne forbindelse til Riksadvokatens oppdaterte retningslinjer for ungdomsstraff av 9. august 2017 pkt. 3, hvor ovennevnte tema er omhandlet. Synspunktet er gjentatt i Riksadvokatens brev til departementet "Gjengproblematikk – mulige tiltak" av 31. august 2018 pkt. 2.4.

Merknader til enkelte av bestemmelsene

§ 4 Krav til rekvisisjon av personundersøkelse

Det fremstår etter bestemmelsen noe uklart om det ligger begrensninger i hva som skal og kan vedlegges begjæring om personundersøkelse, jf. formuleringen "...og annen relevant dokumentasjon utarbeidet eller innhentet i forbindelse med avhør av siktede." (Kripes' understrekning). Formuleringen kan etterlate tvil om det er adgang til å vedlegge informasjon som har blitt utarbeidet eller innhentet i saken på annen måte enn i forbindelse med avhør av siktede,

og den foreslås derfor endret. Eksempelvis burde det være tilstrekkelig å angi at foruten personaliarapport skal påtalemyndigheten oversende all dokumentasjon som kan være av betydning for å oppnå formålet med personundersøkelsen, jf. § 2.

§ 5 Prioritering av personundersøkelse for mindreårige

Viktigheten av hurtig saksbehandling, evt. pådømmelse og iverksetting av reaksjon er særlig viktig ovenfor unge lovbrytere. Det fremstår fornuftig å forskriftsfeste frist for gjennomføring av personundersøkelse for mindreårige, og en har for så vidt ikke innvendinger til fristens lengde. Det er imidlertid viktig at fristen i det vesentlige er mulig å overholde, og at kriminalomsorgens ressursituasjon avstemmes med de forventninger som stilles til arbeidet med denne typen personundersøkelser. En effektivisering av prosessen gjennom denne forskriften og tilhørende instruks/direktiver vil også kunne bidra i så måte (se også kommentarer til § 8 under).

§ 8 Manglende oppmøte hos kriminalomsorgen

Som nevnt i foregående punkt ser vi positivt på at det innføres frist for gjennomføring av personundersøkelse av mindreårige. Den foreslåtte § 8 gjelder både personundersøkelse av mindreårige og ordinære personundersøkelser, og legger opp til at manglende oppmøte etter to innkallinger normalt skal medføre at det legges til grunn at siktede (med eventuelle verger) ikke samtykker i at det gjennomføres personundersøkelse.

Erfaringsmessig vil mange som ikke møter til personundersøkelse hevde at de ikke har mottatt innkalling når saken skal behandles rettslig. Det er ikke uvanlig at det foreligger eksempelvis rusproblematikk og manglende struktur i livet både for voksne- og mindreårige siktede i disse tilfellene. Resultatet er ofte at det må legges til grunn at siktede faktisk ikke har mottatt innkalling, og at gjennomføringen av en eventuell idømt samfunnsstraff eller ungdomsstraff blir mindre effektiv og veltilpasset som følge av dette. I tillegg antar en at manglende oppmøte etter innkalling medfører en mindre effektiv ressursutnyttelse for personundersøker. Det bør derfor vurderes at innkalling pr. post suppleres for eksempel med innkalling per telefon og/eller per digital post for å sikre seg at den siktede og eventuelle verger har mottatt innkallingen. En antar at dette ikke nødvendigvis må forskriftsfestes, men at det eventuelt kan inntas i instruks/direktiv. Det kan imidlertid være formålstjenlig å innta i bestemmelsen at personundersøker, så langt det lar seg gjøre, bør søke å forsikre seg om at innkallingen er mottatt av siktede og eventuelle verger.

Ovennevnte kan trolig også bidra til at fristen på fire uker som innføres for personundersøkelse av mindreårige lettere kan overholdes. I de tilfeller hvor to innkallinger er nødvendig, og begge innkallinger skjer uten at man har kommunisert med siktede eller verger på annen måte, vil normalt fristen være nær ved å utløpe allerede etter andre innkalling dersom disse kun gjøres pr. post.

I NOU 2016:24 s. 52 er det i forslag til ny straffeprosesslov § 16-1 fjerde ledd foreslått å innføre oppmøteplikt til personundersøkelse. Etter Kripos' syn kan det være fornuftig å forsere innføringen av denne plikten allerede ved innføring av forskrift om utførelse av personundersøkelse i straffesaker. Selv om det i forslagets § 8 er fastslått at manglende oppmøte etter to innkallinger skal medføre at det legges til grunn at man ikke samtykker i personundersøkelsen, vil en møteplikt kunne bidra til at antallet som ikke møter går ned. Særlig for ungdom som er i en vanskelig livssituasjon vil et personlig møte kunne være avklarende og motiverende, fremfor at man kun får en formell innkalling i posten.

Med hilsen

Vigleik Antun
ass.sjef Kripos

Saksbehandler:
padv. Leif Morten Eide
Telefon: 93033732

Gjenpart: Det nasjonale statsadvokatembetet